

ZORUNLU DİN EĞİTİMİ NE OLACAK?*

Bakan Akyol, hem dincileri hem laikleri memnun etmeye çalıştı. Aysel Ekşi, Atalay Yörükoğlu, Türker Alkan dinle bilimin çatıştığına dikkat çektiler. Öteki konuşmacılar da dersin anayasa zoruyla okutulmasını savunmadılar. Bugünkü zorunlu din dersi uygulamasından hemen hiç bir aydın memnun değil.

Yılda birkaç kez bilimsel toplantılar, paneller düzenleyen Türk Eğitim Derneği, en son olarak 23 ve 24 Mayıs günlerinde "Ortaöğretimde Din Eğitimi Sorunları ve Çözümleri" konulu toplantılar düzenledi. TED Konferans salonunda yapılan toplantılarda ilginç konuşmalar yapıldı. Konuşmacılardan kimisi, doğrudan doğruya dinin özünü ele aldılar ve onun bilimle çeliştiğini göstererek din derslerine karşı çıktılar. Diğer bazıları, akılcı bir dini savundular. Ancak bugünkü zorunlu din derslerini savunan yalnızca MEB Din Öğretimi Genel Müdür Halil Hayit oldu. Bakan Akyol, her iki tarafı da memnun etmek isteyen bir konuşma yaptı.

Öğretmen Dünyası adına iki gün süreyle toplantıları izleyen Selma Yumuşak (Yargı), konuşmaları okurlar için özetledi.

"Münafıklara Aldanmayın"

Milli Eğitim Bakanı Avni Akyol, yanılgılar ve yanlış anlamalar sonucu din öğretimi konusunda suçlamalar, karalamalar olduğunu ve bu nedenle gerçekleri Türk Milleti ve Tarihi önünde açıklamak için kitapla cevap verdiğini söylemiştir. Akyol, kitapta sadece işine gelenleri değil, karşı görüşleri de yazdığını belirtmiş; konuya iki kanaldan girdiğini söylemiştir. Çağdaşlığı "robotlaşma" olarak alan; "Din elden gidiyor." diyenlerin yanısıra; "Laiklik elden gidiyor." diyenleri de açıkladığını söylemiştir.

(*) *Öğretmen Dünyası Dergisi*, Temmuz 1991, Sayı 139. "Türk Eğitim Derneğinin Son Paneli Zorunlu Din Eğitimi Ne Olacak" (Ankara) S, 15-18'den aynen alınmıştır.

Avni Akyol şöyle devam etti: Endişeler şunlar: Zorunlu eğitim yoluyla Kuran kursları ortaokula denk sayılacak ve diploma verilecek deniyor. Burada yanlış anlama oldu. Biz, çıraklık eğitimine denk olacağını söyledik. Biz, hafızlık müessesesinin Türkiye'nin bir ihtiyacı olduğunu söyledik. Atatürk bile, Tevhid-i Tedrisat'a rağmen, bu kuruma el atmamış, "Bu müessese böyle gitsin." demiştir.

Türkiye'de % 42 oranında çocuk ortaokula gidemiyor. Bu çocuklara meslek edindirme, bunları hayata kazandırma amacıyla çıraklık eğitimini getirdik. 1977 yılında çıkarılan Çıraklık Kanunu başarılı olmadı. 1986 yılında reform niteliğinde, Alman modeline uygun, kendi gerçeklerimize dayalı uygulama getirilmiştir. Bugün iki yüzbine yakın çocuk orada pekçok okuldan daha iyi imkânlarda iki yıllık eğitim görmektedir. Yüzonikibin çocuk mezun olmuştur.

Çıraklara bu imkân verilince, Diyanet'in: "Biz ne olacağız?" sorusuna, "Şart" cevabını verdik. Halen hafızlar ilkokul mezunlardır; ama, lise mezunu gibi maaş ve statü kazanmaktadırlar. Bu gerçek görülmüş ve onları kültür dersleriyle takviye etmek uygun bulunmuştur. Atama yönetmeliklerinde bunlar, müezzin ve kayyum adı altında cami görevlisi olarak atanmaktadırlar. Bu çocuklarımız Diyanet İşleri Başkanlığının üç yıllık kursunu veya İmam Hatip okulunu bitirmek zorundadırlar. "Eşit işe eşit ücret" ilkesi gereğince bunlar aynı ücreti almaktadırlar. Oysa bunların ilkokul diploması ve üç yıllık hafızlık başarı belgesi var. Bazı şeyleri birtakım sloganlar uğruna feda ederek, gerçekleri görmezden geldik. "Tevhide ermeden, Tevhid" diyerek çok şeyler yaptık ve milleti şaşkırttık. Diyanet'te 73.000 ihtiyaç var. Bunu yok saymanın insani değeri yoktur. Çözüm getirmek gerekir. Camiler boş, ihtiyaç var. Oraya kim gidecek? Bizim bu konudaki görüşlerimizi milletin % 99'u iyi anlıyor. İki uç kutup anlamıyor.

Laikliği temelinden bozacak zihniyetle uzlaşmam, Bakanlıkta kaldığım sürece böyle kişilere izin vermem. İnsan toplumunu, maddi ve manevi değerleriyle ele almak, çağdaşlıktır. Çağdaşlık ve laiklik tam anlamıyla insancılık ve akılcılıktır. Laiklik ve din kavramları bazı çevreler tarafından birbirine düşman olarak gösterilmekte, insanlar arasına nifak sokmaya çalışılmaktadır.

Partiler amaç değil, insanların mutluluğu, huzuru, geleceği için araçtır. Milli Eğitim, partilerüstüdür. Atatürk'ü iyi anlamak lazım. Bazı beşeri zaafı bütüne maletmemek gerekir. Bazı şeyleri Allah'ın takdirine bırakmak lazım. Cemaatla cemiyeti anlamak lazım. İslamiyet'in Allah'la kul arasına ruhban sınıf koymadığını anlamak lazım. Tevhid-i Tedrisat'ı işimize geldiği gibi yorumladık. Bunu yanlış anlamamak, saptırmamak gerekir.

"Akli Olmayanın Dini Yoktur"

Altıncı oturumun konusu: Din ve Ahlak Eğitiminde Çağdaş Yaklaşımlar. Konuşmacı, Eski Diyanet İşleri Başkanı Lütfi Doğan'dı. Lütfi Doğan, özette şunları söyledi:

Amacımız, bağcıyı dövmek değil, üzüm yemektir. Nüfusunun çoğunluğu müslüman olan bir ülkede din ve ahlak duyguları nasıl verilirse yararlı olur, eksikleri nelerdir? Konuyu bu şekilde düşünmek gerekir. Okullarda gösterilen Din Kültürünü dinden ayırmak gerekir. İslam Dininde gelenek-görenek, eski kültür ile dinin esas ilkelerini birbirine karıştırmamak gerekir. Gelenekler, kültürler toplumlara göre değişir. Dini, kültüre göre ayarlayacak olursak, din özünden kaybeder. İslam Dininin özünde evrensellik vardır. bu bakımdan toplumda kültür başka şeydir, din başka şeydir. Din, akla, akıl sahibine seslenir. İnsanın evreni araştırması onu yaratıcıya götürür. Akli olmayanın dini yoktur. Mustafa Kemal, İslam Dininin, akla karşı olmadığını söylemiştir. İslam Dini insanları bilime uymaya çağırır.

Din aydınlığı bilimin gücüdür. İslam, bilimin dediğini kabul eder. Bilim gelişmektedir. Müslüman din adamları, zamanlarının bilimlerine uymuşlardır. İslam alimleri bilgilerini hep tazelemişlerdir. İmam-Hatip Okullarında halen İslamiyet'in ilk zamanlarına ait bilgiler okutulmaktadır. Çağdaş bilimler okutulmuyor; benim üzülmediğim nokta bu. Biz, çağdaş bilimleri kullanmalıyız; bizi onlar aydınlatacaktır.

Din Kültürünün iki yönü vardır: Bir yönü efsane kısmı; diğer kısmı ise hayata ilişkin bilgiler. Onlar, bu çağın bilgileri değil; onları değiştireceğiz. Hala camilerde, okullarda temizlik konularında eski bilgilere dayanarak bilgi vermek doğru değildir. "kuyu suyu nasıl temizlenir?" konusu artık çağın çok gerisinde kalmıştır. Bilgileri tazelemek gerekir. Temizlik için hala kil kullanılırsa, bu, müslümanlığa yarar değil, zarar getirir. İslam Dini değişik yorumlar ve ayrıntılarla verilmemelidir. Evrensel nitelikte verilmelidir. Çeşitli yorumlar ana-babaya kalmalıdır. Diyanet İşleri Başkanlığı, sünni meshebin değil, İslam Dininin kurumudur. Din, meshepler üstü bir anlayışla ele alınmalıdır. Öğreticinin, siyasi, dini gruplara sapanması gerekir.

Ahlak, İslamın eylemidir, özüdür. Peygamberimiz, "Ben ahlakı tamamlamak üzere geldim" diyor. Din-ilim konusunu iyi oturtmak, ahlakın yerini saptamak gerekiyor. İlimle dinin alanı başkadır. Ahlak kurallarının değişenleri var, değişmeyenleri var. Her toplumun ahlakına göre hırsızlık kötü bir olaydır. Her toplumda ahlak vardır. Bu, ayrı bir ilim değil, insana olumlu davranışlar edindiren bir güçtür. Toplumlar ilkesiz oldukları sürece ilkeldir. Din verilirken kişiler şartlandırılmaz. Din bilgilendirilmesinde onu alan kişilerin özgür ve bağımsız

olmalarına itina gösterilmelidir. Bir insanın: "Ben, Allah'ın kuluyum" demesi, köle olması demek değildir. Allah'a kul olan, başkasına köle olmaz. O kişi özgürdür. Hiçkimseye, hiçbir şeye, hiçbir maddeye kul-köle olmaz.

Her ilim adamının dini inancı olmayabilir. Ancak, ilim adamları, Allah'a ve inanca daha yakındırlar. Bilimle dinin ayrı alanlar içinde olduğunu kabul etmek gerekir. İleri memleketlerde bilim adamları, din adamlarına saygılıdırlar. Din adamları da bilime, bilim adamlarına saygı duyarlar. Din, ahlak kurumunu destekler. Amaç, ahlaklı bir toplumdur. Ahlaktan amaç, mutlu insandır. İslam Dini zorlama olmadan öğretilmelidir. İnsanın doğasında vardır; baskıyla, zorlamayla inanmaz. Ben diyorum ki, Türkiye'de herkes İslam'ı bilsin. Bilmeyen insan kenarda kalır. Bilmeyen insan utanır. Türk toplumunda yaşayıpta, bilgi olarak İslamiyet'i bilmemek olmaz.

Lütfi Doğan konuşmasının sonunda, din derslerini içerik bakımından yeniden ele almak gerektiğini; çünkü, kitapların çok acele hazırlanmış olduklarını, bazı yerlerin pedagojik kurallara uymadığını söyledi. Dersin adının Din Bilgisi olarak değiştirilmesinin gerektiğini belirten Lütfi Doğan; "Bağnazlıktan, taassuptan soyunursak, diğer ilahi dinlere de saygıyla yaklaşırız." diyerek sözlerini bitirdi.

"Dinin aslına dönülmelidir"

Yedinci oturumun konuşmacısı, Prof.Dr. Neşet Çağatay'dı. Bildirinin konusu: Din ve Kültür İlişkisi. Neşet Çağatay özetle şunları söyledi:

Doğal felaketlerden korunma, eski çağ insanlarında din duygusunu oluşturmuştur. Toplumlar gelişip, büyüyünce, aralarındaki ilişkileri düzenlemeye yalnızca din kuralları yetmedi. Hukuk kuralları doğdu. Ümmet ve günahkâr ilişkisi yerine, daha doğru ve bilimsel olarak, millet ve suçlu ilişkisi doğdu. Din öğeleri geneldir; kültür öğeleri özeldir. Bu nedenle Türk Milli Kültürü diye bir kavram yanlıştır; zaten Türk Kültürüdür, Milli Kültür.

Eğitimi, öğretimi ve ibadeti uygun bir biçimde halka indirgeyen İngiltere, Avrupa ülkelerinin hepsinden önce gelişmiş; bu sayede geniş sömürgeler elde etmiştir. Ordusunu, donanmasını geliştirmiş, daha 18. yüzyılda Mağna Carta'yı yayınlayarak, insan hak ve özgürlüklerini güvenceye almışlardır. Japonlar da Asya Kıtasının en gelişmiş milletidir. Japonlar, insanların bu dünyada ne kadar refah içinde, mutlu yaşarlarsa, ahirette de aynı durumda olacaklarına inanırlar. Onların çok çalışmalarının ve kalkınmalarının temeli bu düşüncedir. Türkler, İslam Dinine girdikten sonra, bu dinin savunucusu olmuşlardır.

Din genellikle iktisab edilemez; ana-babanın dini neyse, çocuğun dini de odur. Çok ender olarak, başka dine girme olayları da görülebilir.

Kültürlü kişi, uygarlığın verilerinden bilinçli olarak yararlanan eğitilmiş kişidir. Kültürün ana öğelerini değiştirmek zordur. Her ulusun kendine özgü kültür özellikleri, milliyet gibi, çıkarılıp atılamaz. Çünkü bu özellikler, o kişinin iliğine kemiğine işlemiştir. Örneğin, Türklerin konukseverlik özelliği hep süregelmiştir.

Tarih boyunca varlığını sürdüren dört millet görüyoruz: Çinliler, İranlılar, Araplar ve Türkler. Diğer üç millet o zamanlardan beri topraklarını değiştirmemişler, aynı yerde çakılıp kalmışlardır. Sadece Türkler, Orta Asya'dan başlayarak, gittikleri yerlerde hep daha iyi imkanlar arayarak, Anadolu'ya kadar gelmişlerdir. Konuk ağırlama, Ahi odaları, Türk kültür ve ticaretine büyük katkılarda bulunmuşlardır. Arap devletlerinde "hayır vakıfları"ni göremiyoruz. Vakıf kurumu, Türkler arasında çok gelişmiş; bu yolla camiler, zaviyeler, tekkeler, aşevleri, dul evleri, imaretler yapılmış, yoksul kimselere odun, kömür verme gibi ihtiyaçlar karşılanmıştır.

İlahi din kitaplarının dilleri kutsal değildir. Bunlar, çeşitli maksatlarla ortaya atılmış meselelerdir. Kur'an Arapça olduğu için Arapça kutsal sayılmaz.

Dinin, reforma ihtiyacı yoktur. Aslına dönmek gereklidir. Şimdiki, sulandırılmış, hurafelere dayandırılmış dindir.

Saat 14.00'de, Din ve Ahlak Eğitimiyle İlgili Sorunlar ve Çözümleri konulu panele geçildi. Panele konuşmacı olarak katılanlar ise şunlardır: Prof.Dr. Türker Alkan, Prof.Dr. Bahattin Akşit, MEB Din Eğitimi Genel Müdürü Halit Hayit, Prof.Dr. Mahmut Adem, TED Koleji Öğretmeni Pembegül Onat, Prof.Dr. Atalay Yörükoğlu.

"Din eğitimiyle toplum daha mı ahlaklı oldu?"

Prof.Dr. Türker ALKAN: Hiçbir toplumda, "Matematik eğitimi verilsin mi, verilmesin mi?" diye tartışılmazken; "Din eğitimi verilsin mi, verilmesin mi?" konusu tartışılır. Bunun nedeni, din ile bilim arasındaki çelişkilerdir. Birbirine karşı olan iki öğretiyi aynı okulda vermek, öğrenciler üzerinde çelişkiler, kişilik bölünmeleri yaratır. Bilim, şüpheye dayanır; dinse, kayıtsız şartsız kabule. Gazetede bir doçent, "Kadını hafifçe dövebilirsiniz." diyor. Bir başka doçent, cinlerin insanlara nüfuz ettiğini istisnasız her insanın cinlerle ilişkisi olduğunu söylüyor. Bilim adamı, ancak, bilimsel yöntemle doğrulanabilir, ya da yanlışlanabilir bilgileri vermelidir. Üniversite kürsüsünde böyle şeyler söylenmez.

Din ile ahlak aynı şey gibi gösterilir. Bu da doğru değildir. Çağdaş dünyada pekçok ahlak sorunları çıkmıştır. Din, bunlara cevap vermiyor. Bazen, aşırı zorlamalı yorumlarla cevap bulunmasına çalışılıyor. Çağımızın yeni ahlak gereksinimleri vardır. Dinin koyduğu bazı kurallar şimdi geçersizdir. Kölelik, cariye sistemi, bugünkü çağdaş ahlaka göre kabul edilmesi olanaksız şeylerdir. Kadınların miras, şahitlik gibi konularda eksik kabul edilmesi de çağdaş ahlaka aykırıdır. Erkeğin, bir sözüyle kadını boşaması; tekrar evlenmek istersek, hülle yapılması gibi durumlara İslamiyet cevaz veriyor. Bunlar, çağdaş ahlakın kabul etmediği şeylerdir. Din eğitimi çabalarının toplumu daha ahlaklı yaptığını gösteren bir araştırma var mıdır? Tük toplumu, okullarda din eğitiminin verildiği son 40-50 yılda daha mı ahlaklı oldu? İnsan davranışlarını nasihatler belirlemez; olaylar ve koşullar belirler. Biz, bir nasihat toplumuyuz. Ahlaklı olmanın nesnel koşulları toplumda mevcut değilse, kişileri din ve ahlak eğitimiyle ahlaklı kılmak mümkün değildir.

"Din Dersinin saygınlığı yok"

Prof.Dr. Bahattin AKŞİT: Bir toplumun sistemi dört unsurdan oluşur: 1. Bilişsel (rasyonel) sistem, 2. Duyguların ifadeleştirildiği sistem, 3. Etik (ahlak) sistemi, 4. "en ötedeki gerçeklik", din sistemi ve alt öğeleri.

Ortaçağ'da din sistemi, diğer sistemlere hakim olmuştur. Aydınlanma Çağı'yla (18. yy.) rasyonel, bilişsel sisteme bir geçiş olmuştur. 20. yy. bilişsel sistemin hakimiyetini getirmiştir.

Laiklerin endişesi, Din Kültürü dersleri boyutlarını aşar da, bilişsel sistemle çelişirse, bunun sonucu, çocuklarımızda nasıl kriz oluşturur? Türkiye'nin geleceği üzerinde nasıl etkili olur? Bilimsel çalışmaları nasıl etkiler? Dindarların düşüncesi ise, bazı ahlaksal sorunlara din yoluyla çözüm getirilmesidir. Türkiye'de ailelerin çoğunluğu çocuklarına modern, rasyonel bilgiler öğretilmesini; aynı zamanda dinin de öğretilmesini istiyorlar. Ders sistemi içerisinde bu ders, bir anlamda angarya haline geldi; dersler arasındaki saygınlığı da aşağılarda oldu. Not endişesiyle bir takım duaların ezberlenmesi, din öğretiminin amacına ters düşmüştür. Kültürel çoğulculaşmaya uygun bir şekilde bu dersi seçmeli yapsak olmaz mı?

"Öğrenci not için çalışıyor"

Pembegül ONAT (TED Ankara Koleji Felsefe Öğretmeni): Nasıl bir öğretmen isteniyor? Nasıl bir öğrenci yetiştirmek istiyoruz? İstenilen ve beklenen niteliklerde öğretmen yetiştirmek için bazı sorunların ortadan

kaldırılması gerekir. İstenilen öğrenciyi yetiştirmek için de öğretmenin kendi alanında bilgili olması gerekir; nesnel olması gerekir. Din Kültürü öğretmenleri, öğrencilerine insan olma bilinci ve insan olmanın onurunu kavratmalıdır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinden, yöneticilerin, öğretmenlerin, öğrencilerin, ve anne-babaların beklentileri farklıdır. Öğrenci not kaygısıyla çalışmaktadır. Başarısızlık durumunda, derse ve öğretmene karşı tutum hoş olmamaktadır. Bu nedenle, bu derslerin notla değerlendirilmemesi gerekir. Bir sorunda kitaplardır. Yeniden ele alınmalı, özlü ve anlaşılır bir duruma getirilmelidir.

"Gülünç ahlak dersi..."

Prof.Dr. Atalay YÖRÜKOĞLU - İnsan hakları, laiklik ve demokrasi çağında yaşıyoruz. Konuyu buna göre ele almak gerekir. İnsan Hakları Bildirgesi ve Çocuk Hakları Bildirgesiyle kişinin hakları güvence altına alınmıştır. Laik bir toplumda zorunlu din eğitimi olamaz; bu ders okullarda okutulamaz. Din Kültürü verilebilir; bütün dinler anlatılabilir. Çağdaş eğitim veren TED'de bile öğrenciye ayetler ezberletiliyor. Bu ders seçmeli olabilir; notsuz olur; öğrenciler bundan daha fazla yararlanır. Eğitimimiz, baskıya, zorlamaya dayalıdır. Dayak kalkmamıştır; dövmeyen öğretmenler de öğrenciye küfrederek. Böyle, öğrencinin kişiliğine saygının olmadığı bir ortamda, ahlak dersi verilemez. Gülünç olunuyor. Ahlak öğretilmez; örnek davranışlarla kazandırılır. Din bir olgudur; eğitimin bir parçası olabilir; ama, özelliği nedeniyle seçmeli olur. Laik sistemden uzaklaşıldığından kaygı duyuyorum. Laik eğitim baltalanıyor. Okulda, dinin olumsuz tarafları gösteriliyor. Cehennem korkusu, Alah korkusu. Bütün Ortadoğu'ya yetecek kadar İmam-Hatip Okulu mezunu yetiştiriyoruz. Çağdaş bir laik kişi dine karşı değildir; fakat, yobazlar, bilimin karşısına dikiliyorlar.

"Din Dersi yetkin ellendedir"

Halil HAYIT- (MEB Din Eğitim Genel Müdürü): Günümüzde ilmi ve teknolojik gelişmeler görülmemiş hızla ilerlemektedir. Bunlar, insanı "insan" yapmaya, mutlu kılmaya yetmemiştir. İnsanı, insan yapan en önemli etkenlerin başında eğitim gelir. Din, fertleri ve toplumu çok yakından ilgilendiren, çok önemli bir duygudur. Din duygusu insanda doğuştandır. Bu duygular zaman içinde gelişip, olgunlaşır. İnsanların kalbinden bu duyguyu silip atmak imkansızdır. En azgın inkarcılar bile, sıkışık anlarda yüce yaratıcıya sığınmışlardır. Din duygusunun yanlış yönlendirilmesi, hurafeleri ortaya çıkarmıştır.

Bu programda yer alan konuların sınıflara göre dağılımı, öğrencilerin yaş durumları gözönüne alınarak, yeniden ele alınabilir. Bu kitapları hazırlayanlar, kendi alanlarında otorite kabul edilen kişilerdir. Bu dersin değerlendirilmesi, sorunlarının çözülmesini amaçlayan bu toplantılara, o yazarlardan bir kaçının da gelmesini arzu ederdim.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi veren öğretmenler, İlahiyat Fakültelerinden mezun olmaktadır. Bu dersin öğretmeni olmak kolay değildir. Öğretmenler, konularında bilgili kişilerdir.

Anayasa'da Din Kültürü ve Ahlak bilgisi derslerinin yer alması, bir bakıma bilgisizlik sonucudur. Dersin adı değiştirilmiş; bütün dinler hakkında bilgi verilmesini, objektif olunmasını zorunlu kılmıştır. Her din hakkında genel nitelikte bilgilendirmek kişilerin birbirlerinin dinlerin saygılı olmalarını sağlar. Kişilere inançlarını yaşayacak, ibadetlerini yapacak kadar İslamiyet hakkında bilgi vermek gerekir. Bundan korkmamalıyız. İslam Dini, ilimle çatışmaz. "Akılla nakil karşılaştığı zaman, akılı seçin." der dinimiz. Çatıştığını söyleyen kişi, bilgi eksikliğini giderdikten sonra, dinin akılla, bilimle çelişmediğini kabul eder.

... Ulusumuzu yetiştirmek için asıl olan, okullarımızın, üniversitelerimizin kuruluşunda özdeş yolu izleyeceğiz. Evet, ulusumuzun siyasal, toplumsal yaşamında, ulusumuzun düşünsel eğitiminde de kılavuzumuz bilim ve fen olacaktır. Okul yardımıyla, okulun vereceği bilim ve fen yardımıyla ki Türk ulusu, Türk sanatı, ekonomisi, Türk şiiri ve yazını, bütün yetkinliği ve güzelliğiyle gelişir.

M. Kemal ATATÜRK